

moest waarvoor Hirschfeld secretaris-generaal Scholtens minder geschikt achtte. De Quay ging spoedig opnieuw voor een Nederlandse Arbeidsdienst ijveren, maar nu voor alle mannelijke jeugdigen, niet alleen voor de werklozen onder hen. Bovendien wenste hij een z.g. arbeidsboekje in te voeren, hetgeen tot een complete registratie van alle Nederlandse arbeidskrachten leiden zou en scherpe individuele controle mogelijk zou maken. Het zou niet juist zijn, hem te verwijten dat hij, toen hij samen met Verwey dit plan opstelde, een systeem ontwierp waarvan de Duitsers bij het voortduren van de oorlog in hoge mate zouden profiteren, want de Quay was er in die tijd met de secretarissen-generaal (wier beraad hij steeds bijwoonde) maar ook met Colijn en met zoveel anderen van overtuigd dat Duitsland de oorlog practisch niet meer kon verliezen en dat deze dus vermoedelijk vrij spoedig zou eindigen. Zijn denkbeelden ten aanzien van de Arbeidsdienst en het arbeidsboekje waren dus uitvloeisel van een algemeen maatschappelijk inzicht dat met de oorlog niet te maken had.¹

De Quay was een man waar hartelijkheid van uitging; zijn reacties waren evenwel nooit vrij van bedachtzaamheid. Louis Einthoven daarentegen was een en al spontaniteit – we zouden haast zeggen: een natuur die geneigd was tot vulkanische uitbarstingen.

Einthoven was in '96 in Soerabaja geboren maar had Indië al op jeugdige leeftijd verlaten; hij volgde het lager en gymasiaal onderwijs in Utrecht, studeerde daar rechten en vervolgens Indisch recht in Leiden. Onmiddellijk nadien werd hij substituut-officier van justitie, eerst in Makassar, daarna in Batavia. Hij repatrieerde in '33 toen hem de positie van hoofdcommissaris van politie in Rotterdam aangeboden werd. Met de burgemeester kon hij daar als regel uitstekend opschieten, maar met de sociaal-democratische wethouders lag hij menigmaal overhoop: dat waren, vond hij, 'ondermijners van het gezag'. De Indische jaren en zijn positie als hoofdcommissaris tijdens een vaak roerige periode droegen er toe bij dat Einthoven er sterk-autoritair opvattingen op na ging houden. Het 'partijgedoe' was hem een gruwel en de

¹ Dat het arbeidsboekje nimmer ingevoerd is, is gevolg geweest van tegenwerking van Nederlandse kant en van het feit dat men in Duitsland de wettelijke bepalingen voor het daar bestaande *Arbeitsbuch* wilde wijzigen; het Nederlandse arbeidsboekje bleef daar op wachten en de wijzigingen in Duitsland kwamen nimmer gereed. (B. A. Sijes: *De arbeidsinzet*, p. 105)